

Yaradıcılığında milli dəyərlərə söykənən yazıçı

Uzun illərdir ki, bir oxucu, həm də ədəbiyyatşünas olaraq Nizami Mirzənin nəsr yaradıcılığını böyük maraqla izləyirəm. Onun özünəməxsus dil və üslubu ilə seçilən, bədii axtarıları ilə zəngin olan hekayələri, povestləri gerçək həyat hadisələrini əks etdirdiyindən həmişə ədəbi ictimaiyyətin diqqətini cəlb edib. Bu əsərlərdə müəllif prototip seçdiyi müasirlərinin həyat tərzində, davranışındakı qüsurları yumurlu dillə tənqid edir. Təqdirədirici bir məqam da odur ki, müəllifin dili rəvan və lakonikdir. Eləcə də əsərlər öz mövzunu gerçək həyatdan aldığından oxucuya inandırıcı təsir bağışlayır. Bu xüsusiyyətlər təbii ki, yazıçının uğurları sayılmalıdır.

Bütün sənətkarlar kimi Nizami Mirzəni də ilk növbədə hansı növdə və janrda əsər yazmaq yox, onu necə yazmaq düşündürmüşdür. Məhz bu baxımdan da N.Mirzənin ümumən yaradıcılığında, hər zaman bədii axtarışlarda olan bir nasir kimi danışmaq vacib sanıram. Bu əsərləri oxuduqca gözümlərin qarşısında bir çox insani keyfiyyətlərə malik olan müəllifin özünün də obrazı canlanır. O, hansı mövzudan bəhs edir etsin, onu böyük ideallar uğrunda mübarizə aparan bir qəhrəman, nəcib, vətənpərvər, qeyrətli vətən övladlarının obrazını yaratmaq düşündürür. Bütün bunları yaradıcılıqda yeni və fərqli prizmadan yanaşaraq dövrün və insanların xarakterik səciyyəsinə əsərlərində ustalıqla əks etdirə bilmişdir. Tanınmış yazıçı Əfqan Əsgərov yazır: "...o vaxt "Kommunist" qəzetində ədəbiyyat şöbəsinə mən başçılıq edirdim. Nizami Mirzəyəvini qəzetə bükülü hekayəsini gördə zarafatla dedim ki, həcmcə düz gəlir, görək məzmunu nə buyurur. "Evimizə gəlir" hekayəsi oxundu və çap üçün bəyənildi. Çox da böyük olmayan məzəlilə hekayə idi. Toy vaxtı "el adəti" adı altında edilən bəzi eybəcərliklər hekayədə şirin və oynaq dillə tənqid edilirdi. Ancaq bu zərif tənqidi özünü də "el adətlərinin" əsiri olanlara qəzəbdən çox müəllifin məhəbbətini göstərirdi". Əfqan müəllimin hekayəni belə yüksək qiymətləndirməsi, daha doğrusu, ona rəğbəti təsadüfi deyildi. Zənnimizcə, bunun əsas səbəbi əsərin ideya və məzmununda, onu səviyyəli, ədəbi dilə malik bir səriştə ilə işləmək bacarığında idi.

Müəllifin əsərlərində bəhs etdiyi mövzular müxtəlif və

rəngarəngdir. Hər biri də ədəbi müstəviyə gətirildiyi ideyasına görə, ələlxüsus da Dağlıq Qarabağ müharibəsindən bəhs edən əsərlərdə hadisələri mükəmməl işləmək bacarığı ilə yaddaqalandır. Xüsusən də yeni nəslin vətənpərvər ruhda böyüməsində N.Mirzənin də əsərlərinin özünəməxsus yeri var. İrili-xırdalı bütün əsərlərində o, həm də bir yazıçı olaraq özünün vətəndaş mövqeyini bildirmişdir.

Elmi məqalərimi nəzərdən keçirəndə bu yazıların pedaqoji ictimaiyyətə, əsasən də tədrislə məşğul olanlara elmi-metodik kömək edəcəyini düşündüyümdən bəzilərinə "Təhsil" jurnalına təqdim edərkən redaktor Nizami Mirzənin nə qədər humanist, elmin, tədrisin təəsübünü çəkən, təmənnasız bir insan olduğunu müşahidə etmişəm. Onun ünsiyyətdə olduğu bütün insanlarla mədəni rəftarı, qayğıkeşliyi üreynin genişliyi, yazıçı həssaslığı, ləyaqəti, tərbiyəsi və ziyalılığında irəli gəlir.

Nizami Əlipaşa oğlu Mirzəyev 1949-cu il martın 1-də İsmayilli rayonunun Xanagah kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini doğulduğu kənddə almış, orta təhsilini isə İsmayilli şəhər 1 sayılı orta məktəbdə başa vurmuşdur. 1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun tarix fakültəsinin əyani şöbəsini bitirdikdən sonra bir müddət Saatlı və İsmayilli rayonlarında müəllim işləyib, sonra Bakı şəhərinə köçərək tələbə və fəhlə yataqxanalarında tərbiyəçi müəllim kimi əmək fəaliyyətini davam etdirib.

Nizami Mirzə ötən əsrin 70-ci illərindən dövrü mətbuatda bədii əsərlər, publisistik yazılarla çıxış etmişdir. O, 2003-cü ildə "Azərbaycan müəllimi" qəzetində işə dəvət olunmuş, müxbir, xüsusi müxbir (2007) vəzifələrində çalışmışdır. Nizami müəllimin idarəçilik qabiliyyəti, yaradıcılıq istedadı, səmimiyyəti, əsl ziyalılığı əmək fəaliyyətinin sonrakı pillələrində də böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. Belə ki, o, 2010-cu ildə Təhsil Nazirliyinin "Təhsil" jurnalına baş redaktor müavini təyin olunmuş, 2013-cü ilin yanvarından həmin jurnalda baş redaktor vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

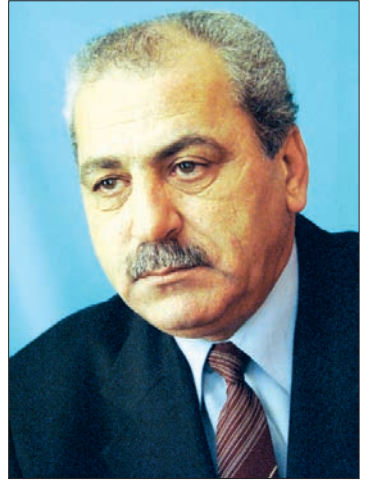
Nizami Mirzə Azərbaycan Yazıçılar və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür. Eyni zamanda Prezident təqaüdüçüsüdür (2019). N.Mirzə geniş oxucu auditoriyası tərəfindən maraqla qarşılanan "Mavi gözlər", "Ömür yolu", "Ayrılığın üzü dönsün", "Qatil", "Ömürdən ötən illər" və "Cığırda zirvəyə" kitablarının müəllifidir. O, həmçinin "İlin ən yaxşı əsəri" və "İlin ən yaxşı kitabı" nominasiyalarının qalibi olmuşdur. Yazıçı yaradıcılıq uğurlarına görə "Qızıl qələm", "Araz", "Məmməd Araz" və "Azərbaycan bayrağı" Ali Ədəbi Media mükafatları laureatıdır.

Nasir və yazıçı kimi Nizami Mirzənin elmi əsərlərə ciddi yanaşmasını, onun ideya və əhəmiyyətini, pedaqoji sahəyə təsirini görməsini və bu səbəbdən də başçılıq etdiyi jurnalda onları təbliğ etməsini dəyərləndirməmək, ən azından insafsızlıq olar. Nizami Mirzə ilk bədii əsəri

olan "O qış axşamı" hekayəsini 1974-cü ildə "Kimyaçı" qəzetində dərc etdirmiş, əsərin ayağı "sayalı" olmuşdur. 1975-ci ildə yazdığı "Səniniyəm hər an" mənsur şeiri Nizaminin ədəbi potensialından, gələcəkdə qazanacağı yaradıcı uğurlarından xəbər verirdi. Burda xatırlatmaq yerinə düşər ki, görkəmli yazıçılarımızdan Əfqan Əsgərov, Əlibala Hacızadə, eləcə də müxtəlif elmi-ədəbi nəsilərin nümayəndələri Nizami Mirzə yaradıcılığının müəyyən istiqamətlərini təhlil müstəvisinə gətiriblər. Həmin dəyərləndirmələr əslində yazıçının ədəbi mühtdəki yerini göstərməkdən ötrü bir vasitədir. Sözümlərin bu məqamında Nizami Mirzənin yaradıcılığına, əsərlərinin ideya mahiyyətinə və bu ədəbi irsin cəmiyyətə təsirinə münasibətimizi bildirməyi məqsəduyğun hesab edirik. Burda böyük inamla vurğulamaq istərdik ki, yazıçının yumoristik hekayələrində cəmiyyətin müxtəlif nümayəndələrinin həyat təzi, psixoloji məqamları, xarakterik cizgiləri, qəhrəmanlarının həyatda tutduqları mövqeləri özünün bədii həllini tapmışdır. N.Mirzə hekayə və povestlərində sözə həssaslıqla, xəsisliklə yanaşmışdır. Dahi rus şairi A.S.Puşkin yazırdı ki, "dəqiqlik və yığcamlıq - nəsrin əsl ləyaqəti bunlardır". N.Mirzənin hekayələri də "dəqiqlik və yığcamlıq"la səciyyələnir.

Əlibala Hacızadə yazırdı ki, öz gücünə, istedadına inan, zəhmətinə arxalan və yaz, yarat". Burda yazıçının yaradıcılığında bəhs edərkən onu da xüsusi olaraq vurğulamalıyıq ki, N.Mirzənin nəsr yaradıcılığında "Sarica" xüsusi yer tutur. Qarabağ faciəsinin əsl mahiyyətini dərk etmək, xəyanətərk ermənilərin insanlığa yaraşmayan hərəkətləri - qəddarlığı, qanıqən və başkəsənliyi, azərbaycanlıların torpaq, vətən sevgisi ilə yurd yerlərinə bağlı olması, hətta Sarica adlı itin sədəqətindən bəhs edən məqamları oxuyanda yazıçının məhəmətinə heyran qalmamaq mümkün olmur. Müəllifin "Qatil" hekayəsində tipik Azərbaycan kişilərinə xas olan mərdlik, qeyrət, dözümlülük insanda mübarizlik əzmini coşdurur...

Əsərdən xatırlayırıam ki, Sərdar kişi qaçaq düşəndə yeganə qızı Laləzarı qardaşı qədər əziz bildiyi Rüstəm kişiylə etibar edir. Sərdar kişi Rüstəmi həyətdə soyuq qarşılayanda oğlu Tapdığın atasına məlumat verməməsini düşündürdü: "Sənin də qızını vurmuşam, Sərdar! Düzü, əvvəl təəddüd elədim, lakin öz balamdan ayırmadığım, fərq qoymadığım üçün onu da vurdu. ...Qaçacaq düşəndə... Birdən kimsə qışqırdı, yuxarı baxın, dedi. Yuxarı baxanda, gözlərimə duman çökdü, qəzəbimdən nə edəcəyimi bilmədim. Üç tərəfdən erməni diğaları ilə əhatə olunmuş Laləzarla Gülbəniz qayanın qırağına doğru can atırdılar. Onlar uçuruma yaxınlaşıb dayandılar. Deyəsən özlərini qayadan atmağa təəddüd edirdilər. Axı can şirin şeydi, Sərdar... Tətiyi çəkib əvvəçə Gülbənizi vurdu. Sonra yıxılan Gülbənizi qucaqlayan Laləzarı nişan aldım. Güllə açılan kimi hər ikisi qayadan üzü aşağı, bizə

tərəf yuvarlandılar"...

Belə hadisələr nadir hallarda olsa da, həqiqətdir. Bunun mümkünlüyü insan ruhunun qanunlarından və buna görə nadir olduğundan insana qəribə görünə bilər, amma qeyri-təbii sayıla bilməz. Bizcə, orta ümumtəhsil məktəblərində Dağlıq Qarabağ müharibəsindən bəhs edən, düşməne güclü nifrət hissi oyadan əsərlərdən nümunələri seçib tədris proqramına daxil etsək, o hekayələrdən biri də Nizami Mirzənin "Qatil" hekayəsi olardı. Bu işi görmək isə təbii ki, dərslərlə tərtib edən metodistlərin vətəndaşlıq qayəsi, mənavi bəyənədir. Nizaminin "Açılan gözlər", "Yanıq Kərəmi", "Yaşıl pöhrə", "Müasir ola bilmirəm, ay dedə" və başqa hekayələri də oxucunu düşünməyə vadar edir.

Onu da xatırladaq ki, 2006-cı ildə "Araz" nəşriyyatı tərəfindən dərc edilmiş "Sarica" povesti nəşriyyatın münsiflər heyətinin qərarı ilə "İlin ən yaxşı əsəri", "Qatil" kitabı isə "İlin ən yaxşı kitabı" adına layiq görülmüş, müəllifə "Məmməd Araz" Ali Ədəbi Media mükafatı təqdim edilmişdir.

Bəzən ictimai-siyasi məsələlərə cavab axtaranda labirintə düşdüyünü görüb çıxış yolu tapa bilməyəndə N.Mirzənin "Yaşıl pöhrə", "Qönçə qızılğul", "Yanıq Kərəmi" hekayələrini; gənclik eşqi ilə sevərək alışıb-yanan cütlüyün bəxtəvər gələcəyinə tuşlanmış tükürpədicilərdən, var-dövlət hərisliyindən yeganə qızı Gülgəzi bədbəxt edən Zərəfşan arvadın qəddarlığından, qan tökümlər viran qoyan odlu-aloğlu müharibələrin bəşərin eşrəfi olan insanları necə şikəst və bədbəxt etməsinin acı nəticələrindən, Hətəm kişinin əzablı, keşməkeşli ömür yolundan, onun heç vaxt üzünü görmədiyini doğma ciyərparası Tatyana ilə təsadüfən qovuşmasından xəbərdar olmaq, nigarançılıq keçirmək istəyirsinizsə, o zaman oxuculara yazıçının "Mavi gözlər" povestini oxumağı məsləhət görürük.

Yazıçının hekayələrindəki yığcamlığa və dəqiqliyə gəlincə, deməliyik ki, bu, ilk növbədə nasirin dilinin axıcı, səlis olduğuna dəlalət edir. N.Mirzənin əsərlərində, o cümlədən hekayələrinin dili canlıdır, bədiidir, emosionaldır, sadədir. Sözümlərin yekununda Nizami Mirzə bu gün də gənclik ehtirası ilə yazıb-yaradır, milli ədəbi xəzinəmizi zənginləşdirir. Ona cansağlığı, uzun ömür və yeni yaradıcılıq uğurları diləyirik.

Baba BABAYEV,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun
baş elmi işçisi,
filologiya elmləri doktoru.